

HANDLINGSPLAN

FOR STUDENTER MED NEDSATT
FUNKSJONSEVNE

2009-2011

Ivar Sahe

Læringsmiljøutvalget mai 2009

INNHold

DEL 1: HANDLINGSPLANENS HOVEDMÅL, PRINSIPPER OG BAKGRUNN.....	3
1.1 OVERORDNET MÅLSETTING	3
1.2 FORANKRING (LOVER OG REGLER).....	3
1.3 BEGREPER OG VERDIGRUNNLAG	4
1.4 FINANSIERING	5
1.5 DAGENS SITUASJON VED UiS - BEMANNING	6
1.6 VARIGHET, OPPFØLGING OG EVALUERING	8
DEL 2: EVALUERING AV HANDLINGSPLAN FOR STUDENTER MED FUNKSJONSNEDESETTELSER VED UNIVERSITETET I STAVANGER 2006-2008.....	9
2.1 MIDTVEISEVALUERING:	9
2.2 HOVEDUTFORDRINGER FOR NESTE PLANPERIODE, 2009-2011:.....	9
2.3 TILBAKEMELDING FRA FAKULTETENE	10
2.3.1. <i>Det samfunnsvitenskapelige fakultet</i>	10
2.3.2 <i>Det humanistiske fakultet</i>	11
2.3.3. <i>Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet</i>	11
DEL 3: MÅL OG TILTAK FOR 2009-2011	14
3.1. INFORMASJON, OPPTAK OG MOTTAK.....	14
3.1.1 <i>Informasjon</i>	14
3.1.2 <i>Opptak</i>	15
3.1.3 <i>Mottak</i>	15
3.2 FYSISK TILGJENGELIGHET	16
3.2.1 <i>Eksisterende bygg og nybygg</i>	16
3.2.2 <i>Undervisningsrom</i>	17
3.2.3 <i>Inneklima</i>	18
3.2.4 <i>Hvilerom</i>	19
3.2.5 <i>Uteområder</i>	19
3.2.6 <i>Skilt og orienteringstavler</i>	20
3.2.7 <i>Evakuering/krisehandtering</i>	21
3.3 PEDAGOGISK TILGJENGELIGHET	22
3.3.1. <i>Tilgjengelighet i undervisning og praksis</i>	22
3.3.2 <i>Tilgjengelighet i læringsmateriell, litteratur, IKT</i>	23
3.3.3 <i>Kompetanseheving/holdningsskapende arbeid o.l.</i>	25
3.3.4 <i>Eksamen/prøver/oppgaver</i>	26
3.3.5 <i>Hjelpemidler</i>	27
3.3.6 <i>Læringsstøttesenteret (LSS)</i>	28
3.3.7 <i>Internasjonal mobilitet</i>	28
3.4 ADMINISTRASJON OG ORGANISASJON	29
3.4.1 <i>Økonomiansvar for tilrettelegging</i>	30
3.4.2 <i>Innkjøpsordninger</i>	31
3.4.3 <i>Arbeidsgiveransvar for faddere og assistenter</i>	32
3.5 EVALUERING	32

DEL 1: HANDLINGSPLANENS HOVEDMÅL, PRINSIPPER OG BAKGRUNN

1.1 Overordnet målsetting

Full deltagelse og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne er en overordnet samfunnsmessig målsetting. For å oppnå dette er det vesentlig at studenter med funksjonsnedsettelse skal ha samme rett og mulighet til å ta utdanning som andre studenter.

UiS har som målsetting, Strategidokumentet 2009-2020, å være *"inkluderende overfor individuelle, kulturelle og sosiale ulikheter og stimulere til mangfold og likestilling"*. Videre skal Universitetet i Stavanger ha et *"godt og universelt utformet læringsmiljø og være kjent for sin gode studentservice og aktive medvirkning fra studentene"*.

Universell utforming defineres som: *Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpasning og en spesiell utforming. (hentet fra Temarapport om Universell utforming, Miljøverndepartementet, 2007).*

Dette er UiS sin fjerde handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse. Oppmerksomheten i planen er fortsatt rettet mot fysisk og pedagogisk tilgjengelighet. I tillegg fokuserer planen på informasjonstilgang og tilgang til studentaktiviteter. Likevel vil mange av punktene i den eksisterende planen videreføres i denne planen fordi de inneholder rutiner som fortsatt er gjeldende.

Det er av største betydning av planen blir institusjonell og hele UiS sin eiendom, og at alle berørte parter blir med på å gjøre UiS mer tilgjengelig for studenter med ulike funksjonsnedsettelse. Det er samtidig viktig at de som har fått ansvar i henhold til planen, følger opp og har et ønske om å bidra.

En viktig utfordring når det gjelder å implementere universell utforming er å endre tenkemåten til alle som hver dag tar valg som avgjør graden av tilgjengelighet i ulike sammenhenger. Som en viktig samfunnsaktør bør Universitetet i Stavanger bidra til en heving av kompetansen om universell utforming. En strategi for å oppnå dette kan være å arrangere temamøter om universell utforming innenfor ulike fagområder. På nasjonalt plan blir det hvert år arrangert en konferanse om universell utforming og inkluderende læringsmiljø. Deltakelse fra ansatte ved UiS vil bidra til å heve kompetansen på dette området.

Målet er å lage løsninger som inkluderer alle, samtidig som vi må ha muligheter til å lage individuelle tilpasninger etter den enkeltes behov.

1.2 Forankring (lover og regler)

Universitetet i Stavanger må forholde seg til lovverket som sikrer funksjonshemmedes rettigheter i studiesituasjonen. Dette gjelder følgende regelverk:

- Universitets og høyskoleloven § 4-3 om læringsmiljø:
 - læringsmiljøet skal utformes etter prinsippet om universell utforming
 - man skal legge til rette for studenter med nedsatt funksjonsevne så langt det er rimelig og mulig
- Kravet med at institusjonene skal lage egne handlingsplaner har sin opprinnelse i Stortingsmelding nr 8 (1998-1999) Om handlingsplan for funksjonshemmede 1998-2001 denne meldingen påla alle institusjoner som tilbyr høyere utdanning å utarbeide handlingsplaner for studenter med nedsatt funksjonsevne, og er sist gjentatt i St.prp. nr 1 for 2008-2009.
- FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne. De allmenne menneskerettighetene gjelder også personer med nedsatt funksjonsevne, og alle land forplikter seg til å arbeide aktivt for å gjennomføre dette.
- St. melding nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmedes barrierer
- Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne (2005)
- Innkjøpsloven fra 2006: Ved innkjøp over 500 000 skal prinsippet om universell utforming legges til grunn (utdyp og gjengi riktig).
- Ny diskriminerings- og tilgjengelighetslov med ikrafttredelse fra 1.01.09 - Utdanningsinstitusjonene er pliktige til å legge til rette for den enkelte dersom det på ulike områder eksisterer løsninger som ikke inkluderer alle.
- Ny plan og bygningslov: i § 1-1 vedtatt prinsippet om universell utforming som en del av formålsparagrafen.
(Krav til at nye bygg, anlegg og uteområder som opparbeides eller ferdigstilles etter 01.01.09 skal være universelt utformet dersom de er rettet mot allmennheten. Allerede eksisterende bygg, anlegg og opparbeidede uteområder skal være universelt utformet fra 01.01.19).
- Stjernøutvalgets innstilling (NOU 2008:3 Sett under ett) kap.19. Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning.
- Strategisk plan, Universitetet i Stavanger fra 2009- 2020

1.3 Begreper og verdigrunnlag

I St. melding nr. 40 (2003-2004) *Nedbygging av funksjonshemmende barrierer* beskrives nedsatt funksjonsevne som tap eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner. Dette kan for eksempel dreie seg om nedsatt bevegelses-, syns-, eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av allergi, astma, hjerte eller lungesykdommer.

Synonymt med nedsatt funksjonsevne brukes redusert funksjonsevne, funksjonsnedsettelse.

Det er ingen selvfølge at personer med nedsatt funksjonsevne er *funksjonshemmet*. En funksjonsnedsettelse behøver ikke resultere i begrensninger i samfunnsmessig deltagelse. Funksjonshemming oppstår når det foreligger et gap mellom individets forutsetninger og omgivelsenes utforming eller krav til funksjon. Funksjonshemming vil derfor være situasjonsbestemt. Det er utforming av løsninger og det fysiske miljøet som avgjør om en blir funksjonshemmet, og hvor mange som blir funksjonshemmet i hver enkelt situasjon. En trenger eksempelvis ikke være funksjonshemmet i en eksamenssituasjon selv om en kan være det i andre situasjoner. Mange har redusert funksjonsevne en eller flere ganger i livet; forbigående eller stabilt.

Målet er at universell utforming skal være inkludert i all overordnet planlegging slik at flest mulig studenter blir inkludert i ordinære løsninger med minst mulig behov for individuell tilpassing. Å legge til rette for den enkelte i etterkant er både kostbart og lite inkluderende.

Et universelt utformet universitet vil komme alle studenter og ansatte til gode, ikke bare de med nedsatt funksjonsevne. Samtidig er det viktig at det er rom for individuell tilrettelegging ved behov.

Det er også viktig å huske at universell utforming ikke kun er tenkelig ved byggetekniske løsninger, men også andre områder som utforming av undervisning, IKT, informasjon, osv.

Tilrettelegging ved UiS bygger på følgende prinsipper:

- Universell utforming – det at produkter og omgivelser er utformet på en slik måte at det kan brukes av alle mennesker, uten behov for tilpasning og spesiell utforming.
- Tilrettelegging er ment å kompensere for en ulempe, uten at det gir fordeler i forhold til andre studenter.
- Krav til faglige prestasjoner skal være de samme for studenter med funksjonsnedsettelse som for andre studenter
- Ved UiS skal arbeidet knyttet til studenter med funksjonsnedsettelse i størst mulig grad integreres i ordinær virksomhet (studieveiledning, avvikling av eksamen med mer). Alle enheter ved UiS har ansvar for å gjennomføre tilrettelegging, og UiS skal tilstrebe at det blir lik praksis og like muligheter ved alle studietilbud.

1.4 Finansiering

Alle høyere utdanningsinstitusjoner er pålagt å benytte minst fem prosent av vedlikeholdsbudsjettet til tilrettelegging. Innholdet i handlingsplanen skal for øvrig være forankret i UiS sitt plan og budsjettarbeid.

I 2007 og 2008 brukte UiS 10 % av vedlikeholdsbudsjettet til tilrettelegging. For dette året er det satt av 4,5 %. I St.meld. nr 27 om Kvalitetsreformen kommer det klart frem at institusjonene skal utforme handlingsplaner for funksjonshemmede i høyere utdanning. I dette arbeidet vil også IKT-støttet fleksibel utdanning og

fjernundervisning spille en viktig rolle for utvikling av mer brukertilpassede løsninger. I forhold til IKT har UiS et læringsstøttesenter under universitetsbiblioteket samt et stort antall tilpasninger i forbindelse med gjennomføring av studentevalueringer.

I pkt 8.2 Økonomiansvar for tilrettelegging i *Handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse 2006-2008* var et av tiltakspunktene å avklare økonomi- og ansvarsforhold når det gjelder særskilte tilretteleggingstiltak for studenter. Dette gjaldt både planmessige og uforutsette tiltak, for enkeltstudenter og generelt. Tiltakspunktet er utført og i dag gjelder følgende praksis:

- Det enkelte fakultet har økonomiansvar i forhold til egne studenter med tilretteleggingsbehov når det gjelder alle typer kostnader i forhold til pedagogisk tilrettelegging og mindre tilrettelegginger av fysisk karakter.
- Felles ressurscenter (Fres) har økonomiansvar i forhold til studenter med tilretteleggingsbehov når det gjelder større tilrettelegginger av fysisk karakter; ombygging og større bygningstekniske endringer i forhold til enkeltstudenter. I tillegg har Fres ansvar for tilrettelegginger for studenter med tilretteleggingsbehov som gruppe.
- I forkant av iverksetting av tilretteleggingstiltak forutsettes det at fakultetene i den grad det er mulig søker om eksterne midler via NAV ol. I tillegg skal Fres bistå med rådgivning og gjennomføring av ulike tilrettelegginger for studenter med funksjonsnedsettelse. Finansieringen og framdriftsplan for tiltaket er avklart og avtalt.

1.5 Dagens situasjon ved UiS - bemanning

Mange enkeltpersoner, både faglige, administrative, på driftssiden og i Statsbygg utmerker seg med stor vilje til å finne fleksible løsninger når utfordringer oppstår. Mye er oppnådd allerede, men for at UiS skal bli et inkluderende universitet for alle må hele institusjonen stå ansvarlig for et inkluderende tilbud for alle studenter.

Universitetet i Stavanger har per dags dato en studieveileder i Enhet for studentservice som har fått tildelt oppgaven med å være kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne og ha et koordineringsansvaret for tilrettelegging. Mye av arbeidet går ut på å gi informasjon og veiledning i forhold til potensielle studenter, eksisterende studenter og ansatte, samt å finne praktiske løsninger på ulike problemstillinger som angår tilrettelegging. Det er imidlertid ikke avsatt noen stillingsprosent til denne oppgaven.

I Handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse fra 2006-2008 gikk et av tiltakspunktene for å sikre høy kvalitet og god kontinuitet i forhold til arbeidet for studenter med funksjonsnedsettelse ut på å øke ressursen til 100 % stilling fortrinnsvis fordelt på to personer. I følge planen skulle dette være utført innen januar 2007. Det vil nå, våren 2009, bli ansatt en person i ekspedisjonen/service torget som skal jobbe med tilrettelegging.

Det er for øvrig på hvert fakultet, en kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelser som behandler søknader om eksamen, men her er det ikke avsatt prosentandel til å jobbe med denne oppgaven.

Bedre tilrettelegging både i grunnskolen og i videregående skole gjør at flere i dag får studiekompetanse, noe som igjen fører til at antall studenter med nedsatt funksjonsevne øker også hos oss. Dette medfører økende arbeidsmengde. Ressursene som avsettes til dette arbeidet bør øke i takt.

I Stjernøutvalgets innstilling (NOU 2008:3 Sett under ett) kap. 19: *Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning* fremgår det at studenter med funksjonsnedsettelse antas å utgjøre ca 10-15% på landsbasis og at dette er studenter med funksjonsnedsettelse relatert til syn, hørsel, bevegelse og skrivevansker. Studenter med lese- og skrivevansker antas å være en av de største gruppene på 5%.

UiS tilbyr i dag følgende tjenester og tilbud for studenter med nedsatt funksjonsevne:

- Det arrangeres ett informasjonsmøte for saksbehandlere i NAV og ett informasjonsmøte studieveiledere videregående skoler hvert år i februar/mars samarbeid med opptakskontoret og studieveiledere i ESS for øvrig.
- Rådgivning og samtaler i forhold til tilrettelegging for studiesøkende før studiestart
- Vurdering av muligheter for tilrettelegging ved UiS
- Kontakt med hjelpeapparatet utenfor UiS
- Tilpassninger på lesesaler, forelesningssaler og PC-rom
- Semesterstartskurs
- Utlån av utstyr til studenter med lese- og skrivevansker
- Internettside med informasjon om tjenesten

Kontaktperson fra UiS deltar jevnlig på samlinger både i regi av Brukerforum for funksjonshemmede i høyere utdanning og i nasjonal nettverksgruppe for kontaktpersoner som jobber med tilgjengelighet for studenter med nedsatt funksjonsevne innenfor universitets- og høgskolesektoren.

For å bedre situasjonen bør UiS:

- Fokuserer på viktigheten av tett samarbeid mellom kontaktperson på fakultet og sentralt.
- Utarbeide avvarsområder, rutiner og oppgavefordeling i forhold til fakultetskontaktene
- Utvikle kompetanse gjennom førstelinjetjenester gjennom kursing og informasjon slik at disse har innsikt i behov og tiltak for studenter med funksjonsnedsettelse.
- Utvikle samarbeidet med Læringsstøttesenteret ved universitetsbiblioteket om videre utvikling av tjenesten.

Læringsstøttesenteret som det tidligere var et utstrakt samarbeid med ble avviklet i desember 2005, men ble igjen operativt fra januar 2009. Det er et stort behov for et Læringsstøttesenter ved UiS og arbeidet her vil fylle et stort tomrom i forhold til pedagogisk tilrettelegging for flere ulike studentgrupper.

1.6 Varighet, oppfølging og evaluering

Planen skal gjelde for alle studenter og ansatte ved UiS. Planperioden er fram til 31.12.2011. Planen skal evalueres etter hvert studieår. Handlingsplanen er forankret i Læringsmiljøutvalget som har ansvar for å følge opp evaluering og rapporter status for arbeidet. Ansvar for at planen blir gjennomført ligger hos Universitetsdirektøren og planen er godkjent av Universitetsstyret.

Krav og forventninger til lokal handlingsplaner blir tydeliggjort i Kunnskapsdepartementets årlige tildelingsbrev til utdanningsinstitusjonene.

Nytt planarbeid innledes i år 2011 og ansvaret for utarbeiding av ny handlingsplan ligger til Enhet for studentservice (Ess).

DEL 2: EVALUERING AV HANDLINGSPLAN FOR STUDENTER MED FUNKSJONSNEDESETTELSE VED UNIVERSITETET I STAVANGER 2006-2008

Handlingsplanen ved Universitetet i Stavanger 2009-2011 bygger på handlingsplanen av 2006-2008.

Hovedmålet i planen fra 2006-2008 var at "personer med nedsatt funksjonsevne skal ha muligheter til personlig utvikling, deltakelse, og livsutfoldelse på linje med andre samfunnsborgere. Dette betyr at studenter med funksjonsnedsettelse skal ha samme rett og mulighet til høyere utdanning på lik linje med andre studenter." Videre skisserte planen en rekke tiltak til endringer og forbedringer av studiesituasjonen for denne studentgruppen.

Handlingsplanen for 2006-2008 fremstod i sin helhet som ambisiøs, med et bredt spekter av satsningsområder som omfattet informasjonsutforming, mottak og sikkerhet, samt fysisk, pedagogisk og sosial tilgjengelighet.

2.1 Midtveisevaluering:

Våren 2007 gjorde LMU en midtveisevaluering av eksisterende handlingsplan. Følgende ble da konkludert:

Den fysiske tilgjengeligheten ved UiS er betydelig bedret med store investeringer i døråpnere på sentrale bygg, samt en utbedring av utebelysningen på campus. Antall parkeringsplasser for kjørende studenter med spesielle behov er tilfredsstillende

Det er montert flere teleslynger i ulike rom ved UiS, samt andre elektriske læringsmidler.

Universitetets nye portal/nettsted er i ferd med å utvikles og prinsippet om universell utforming tas hensyn til i form av leselist, skriftstørrelser osv.

Alle nybygg ved UiS utføres i størst mulig grad etter prinsippet om universell utforming.

Samarbeidet mellom fakulteter, institutter og ESS er kommet godt i gang i forhold til eksamensavvikling, og arbeidet er trolig ferdig til høsten for neste eksamensperiode. Biblioteket har fremmet forslag for Læringsmiljøutvalget som har vedtatt å oppfordre styret ved UiS til å opprette en stilling til Læringsstøttesenteret.

2.2 Hovedutfordringer for neste planperiode, 2009-2011:

1. Utarbeide ansvarsområder, rutiner og oppgavefordeling i forhold til fakultetskontakter:

Nåværende situasjon: Hvert fakultet har nå fått sin egen fakultetskontakt for studenter med funksjonsnedsettelse. Ved det samfunnsvitenskapelige fakultetet er oppgaven fordelt på to personer, hvorav en på institutt for sosialfag. Oppgavene knyttet til tilrettelagt eksamen er også gitt til fakultetskontaktene. Dette fungerer bra,

men det er viktig at arbeidet med koordinering og arbeidsfordeling mellom de ulike enhetene utbedres kontinuerlig.

2. Utvide tjenesten til disse studentene til 100 prosent fortrinnsvis fordelt på to personer for å ivareta kvalitetssikring og tilgjengelighet.

Nåværende situasjon: UiS har per dags dato en studieveileder i ESS som har fått tildelt oppgaven med å være kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne, samt å ha et koordineringsansvar for tilrettelegging. Det vil i løpet av mai/juni 2009 bli ansatt en person i det nyopprettede servicetorget som skal dele på ansvaret for tilrettelegging med studieveileder.

3. Integreere tjenestene for studenter med funksjonsnedsettelse i ordinære ordninger.

Nåværende situasjon: Dette er et arbeid som krever kontinuerlig oppfølging. Det er for tiden i gang et omfattende arbeid i avdelingen NettOp (nettbaserte tjenester) ved UiS som utvikler innhold og løsninger til nettbasert læring og formidling. Målet er at flest mulig forelesninger skal digitaliseres og gjøres tilgjengelige i form av lyd og bilde på internett (podcast).

4. Utvikle kompetansen ved førstelinjetjenester gjennom kursing og informasjon slik at disse har innsikt i behov og tiltak for studenter med funksjonsnedsettelse.

Nåværende situasjon: Flere kurs som vil bidra til økt kompetanse i forhold til studenter med funksjonsnedsettelse er under planlegging ved læringsstøttesenteret (LSS).

5. Utvikle samarbeidet med Studentsamskipnaden, spesielt Psykososial helsetjeneste og Studentprestetjenesten

Nåværende situasjon: Dette er en oppgave som dessverre ikke har hatt ønsket utvikling. I forbindelse med opprettelsen av servicetorget må man få i gang en dialog som kan føre til et mer utstrakt samarbeid mellom ovennevnte.

6. Utvikle samarbeidet med Læringsstøttesenteret ved Universitetsbiblioteket om videre utvikling av tjenesten.

Nåværende situasjon: Læringsstøttesenteret (LSS) ble avviklet i desember 2005, men ble igjen operativt fra januar 2009. Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse (ESS) og ansvarlig ved Læringsstøttesenteret (LSS) har tett kontakt og samarbeidet fungerer godt.

2.3 Tilbakemelding fra fakultetene

2.3.1. Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Handlingsplanen for 2006-2008 fremstod som svært ambisiøs, med et bredt spekter av satsningsområder som omfattet informasjonsutforming, mottak og sikkerhet, samt fysisk, pedagogisk og sosial tilgjengelighet. De fleste tiltakene fordret samarbeid mellom to eller flere enheter ved UiS. SV-fakultetet hadde ingen fast kontaktperson

for studenter med funksjonsnedsettelse i den første delen av planperioden, og institusjonen for øvrig har heller ikke hatt noen ansatte i en 100 % stilling dedikert til å ivareta interessene til denne studentgruppen i dette tidsrommet.

Når det gjelder mål og tiltak fakultetet ønsker å arbeide videre med i neste planperiode, vil SV-fakultetets primære siktemål være å konsolidere. Fakultetet vil overholde alle lovpålagte forpliktelser på området, men ressursituasjonen ved fakultetet tilsier at det ikke vil være mulig å øke den administrative bemanningen til å håndtere saker av denne art.

Vi vil på den bakgrunn anmode om at ny handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse for 2009-2011 gis en form og et innhold som institusjonen som helhet kan håndtere. Det er viktig at UiS setter høye mål, men målene må ikke settes så høyt at handlingsplanen mister sin verdi som et reelt arbeidsredskap i det videre utviklingsarbeid.

SV fakultetet har ett konkret forslag til forbedringer i forhold til forrige handlingsplan. Dette gjelder:

I pkt. 6.2 heter det: "Den enkelte faglærer har plikt til å legge undervisningen til rette i forhold til hvilke undervisningsmetoder som benyttes, slik at alle studenter har nytte av undervisningen". Fakultetet ønsker en omformulering som i større grad ansvarliggjør instituttlederne, slik at det ikke utelukkende skal være opp til den enkelte faglærer å avgjøre om en student med funksjonsnedsettelse skal få den tilrettelegging vedkommende har krav på.

2.3.2 Det humanistiske fakultet

Vårt generelle inntrykk av planen som nå skal revideres er at den er god og etter forholdene konkret. Vi mener alle hovedpunktene bør videreføres. Vi mener imidlertid at noen punkter i handlingsplanen av 2006-2008 trenger å ansvarsfestes ytterligere.

Dette gjelder i hovedsak:

plassering av budsjettansvar for tilrettelegging
klarere rutiner for evakuering av studenter med funksjonsnedsettelse ved brann
behov for flere hvilerom
avklaring av situasjonen med utarbeiding av studielitteratur på andre plattformer for studier med opptak gjennom Samordna opptak.

2.3.3. Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet

Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet ser svært positivt på at den nye planen skal ha fokus på universell utforming og økt tilgjengelighet for alle studenter i størst mulig grad. Fakultetet håper i den forbindelse at det også settes søkelys på manglende koordinering /samhandling mellom våre forskjellige informasjonskanaler (studentweb, its learning, timeplaner og nettsider for øvrig). Et viktig tiltak her vil være at studentene får tilgang til en egen nettside /portal med skreddersydd informasjon for deres studentstatus. Her kunne man også se for seg muligheter til å få opplest teksten som står på sidene, og muligheter for å se opptak fra forelesninger/

multimedia med mer. Dette vil være et tiltak som etter fakultetets mening bedrer forholdene for alle studenter.

Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet har ett konkret forslag til forbedringer i forhold til forrige handlingsplan. Dette gjelder:

4.8 Hvilerom: Det er pr. i dag ikke noe fast hvilerom i Kjølv Egelands hus. Tidligere ble rommet som er "stille rom" også brukt som hvilerom. Fakultetet mener det er viktig at det finnes slike rom. Dette punktet bør derfor videreføres i den nye planen.

4.9 Tilgjengelighet til læringsmedier: Dersom det er studenter med funksjonsnedsettelse som krever egnede lokaler, blir undervisningen flyttet så langt dette lar seg gjøre. I enkelte tilfeller har man løst problemet ved å bruke videooverføring av undervisningen. Fakultetet mener det er behov for å nedfeste regler og prioriteringer knyttet til fordeling av rom. Vi mener at timeplanleggingen først og fremst må ta hensyn til studenter med spesielle behov.

6.4 Læringsmateriell: Fakultetet er usikker på status i forhold til dette. Punktet bør uansett videreføres til neste plan. Spesielt mener vi at tiltak bør vurderes i forhold til studenter med lese og skrivevansker.

6.5 Eksamen: Fakultetenes kontaktpersoner og ESS møtes hvert semester for å gå igjennom søknader om tilrettelegging under eksamen. Dette er et godt tiltak som fakultetet håper vil fortsette. På møtet jobbes det også med å lage rutiner for arbeidet. Når det gjelder informasjon til studentene om muligheter og rettigheter mener vi det er rom for forbedringer. Vi ønsker derfor at dette punktet blir tatt med videre i neste plan. Fakultetet ser for seg at informasjonen primært skal gis elektronisk (internett / studentweb / Its learning) . Informasjon om søknadsfristen bør legges ut hvert semester.

8.1 Kvalitet og kontinuitet: Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet har en kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse. Fakultetet har sett det som en fordel at dette er samme person som også har hovedansvaret for eksamensavviklingen. Så langt har behovet for tilrettelegging først og fremst vært i forhold til eksamen.

2.3.4 Studentsamskipnaden i Stavanger ved SiS helse
Savner vektlegging av "psykisk" funksjonsnedsettelse.

3.2.2. "Undervisningsrom" tar opp alle sider ved fysiske funksjonsnedsettelse. Til SiS kommer de med klaustrofobi, som har problem med rom uten vinduer (for enkelte helt umulig å ha eksamen i Tjodhallen), eller auditorium med en dør/inngang bak i salen, og det er viktig med godt merkede dører inn/ut.

3.2.4 "Hvilerom" - er etterspurt av enkelte studenter. Det gjelder gravide, nybakte mødre, studenter med muskelsykdom, fibromyalgi og ME.

3.4 Kontaktperson på hvert fakultet. Med en kontaktperson på hvert fakultet vil informasjonen til studentene blir bedre. I dag kommer flere studenter til SiS helse for å få hjelp til søknad om tilrettelegging for eksamen, et par uker før eksamen eller godt over tidsfristen.

DEL 3: MÅL OG TILTAK FOR 2009-2011

3.1. Informasjon, opptak og mottak

3.1.1 Informasjon

Mål: Tilbud og tjenester for studenter med nedsatt funksjonsevne skal være kjent for studiesøkere, studenter og ansatte ved universitetet.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Innhold i informasjonsmateriell til potensielle studenter skal gjenspeile UiS sine verdier som inkluderende, åpent og tilgjengelig for alle.	Strategi- og kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med det enkelte fakultet.	I publisering av informasjon på nett og i studiekatalogen som publiseres hvert år.
I trykksaker og ved valg av grafisk profil skal det tas hensyn til lesbarhet og oversikt for svaksynte og andre lesehemmede.	Strategi og kommunikasjonsavdelingen.	Kontinuerlig.
Det skal gå klart frem av studieinformasjon hva som forventes når det gjelder forkunnskaper, fagkrav, eksamen og obligatoriske aktiviteter. Dette for at studenter med funksjonsnedsettelse i forkant skal kunne vurdere hvorvidt det er mulig å gjennomføre studiet.	Fagperson(er): Hovedansvarlig, faglærer, studiekoordinator.	I forbindelse med revisjon av fag og studieplanarbeid hvert studieår.
Gjøre dem som arbeider med rekruttering (gjennom skolebesøk, messer o.l.) kjent med tilbudet for studenter med funksjonsnedsettelse ved UiS.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse, ESS.	Før rekrutteringsperioden starter i desember hvert år.
Utarbeide brosjyre for å markedsføre tilretteleggingstjenesten ved UiS	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse, ESS.	Innen januar 2010.

3.1.2 Opptak

Mål: Sikre at igangsetting av tilretteleggingstiltak for nye studenter blir gjort i god tid før semesterstart

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Alle studenter som oppgir å ha en funksjonsnedsettelse som krever tilrettelegging når de søker på et studium ved UiS skal bli kontaktet for å få en mulighet til å fremstille sine behov i forhold til tilrettelegging, samt for å få vite hva UiS kan tilby.	Opptakskontoret gir beskjed om aktuelle studenter til kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse (ESS). Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse tar kontakt med student.	Løpende i opptaksperioden.

Kommentar: Det eksisterer allerede rutiner mellom opptakskontoret og kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse når det gjelder å fange opp søkere på grunnstudium gjennom Samordna Opptak. I de tilfeller der opptaket skjer lokalt på fakultetene er det opptaksansvarlig som har ansvar for å fange opp søkeren og videreformidle beskjed om dette til kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i ESS eller på det aktuelle fakultet. Studenter som ikke har oppgitt tilretteleggingsbehov i søknadspapirene har selv ansvar for å fremme sine behov for tilrettelegging. Da tilrettelegging kan være tidkrevende og involvere mange er det ofte et problem at studiesøkere opplyser for sent om sine behov.

3.1.3 Mottak

Mål: UiS skal sørge for at studenter med tilretteleggingsbehov i dialog med universitetets ansatte får kartlagt sine behov, samt blir inkludert i sosiale arrangement for nye studenter.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
*Universitet i Stavanger skal tilby møter i forkant av semesterstart med studiesøkere og studenter som trenger tilrettelegging for å kartlegge behov, få frem problemstillinger og avgjøre ansvarsfordeling.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i ESS og kontaktperson på det aktuelle fakultet samarbeider i planleggingen av møtene	I forkant av hvert semester.
Studenter med nedsatt	Student som ønsker omvisning	Ved behov.

funksjonsevne skal kunne be om omvisning på campus i forkant av semesterstart.	melder behovet inn til kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse	
Studenter med nedsatt funksjonsevne skal i forkant av semesterstart få tilbud om å bli integrert i en faddergruppe.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i ESS eller på fakultet viderefremidler hvem som ønsker dette til fadderansvarlig i StOr, som deretter kontakter studentene det gjelder.	I forkant av hver semesterstart.

*Kommentar: Deltakere på møtene i tillegg til student vil variere etter behov mellom administrative/faglige fra det aktuelle institutt, representanter fra drift og Statsbygg, samt eventuelle eksterne samarbeidspartnere (som f. eks. saksbehandlere i NAV, tolketjenesten osv).

3.2 Fysisk tilgjengelighet

3.2.1 Eksisterende bygg og nybygg

Mål: Samtlige bygg, anlegg og lokaler ved UiS skal innrettes slik at studenter med nedsatt funksjonsevne har tilgang til og kan utnytte disse på lik linje med de øvrige studentene.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Det skal gjennomføres kartlegging av fysisk tilgjengelighet ved hele institusjonen med jevne mellomrom. Det skal registreres mangler og behov for tiltak i forhold til prinsippet om universell utforming. Tiltakene skal prioriteres og tas med i budsjettarbeidet.	Drift i samarbeid med Statsbygg.	Jevnlig i planperioden.
*Ved rehabilitering og nybygg skal universell utforming være et gjennomgående prinsipp utover de minstekrav som stilles.	Felles Ressurssenter og Statsbygg.	Kontinuerlig.

*Kommentar: Det vil nesten alltid være rimeligere og mer hensiktsmessig å tilrettelegge fra starten av i nye bygg enn å gjøre endringene i etterkant. I nye bygg er det derfor viktig å sikre gode løsninger som er nødvendige for noen, men bra for alle. Redusert behov for spesialløsninger er god samfunnsøkonomi. Det er av avgjørende

betydning at UiS har et tett samarbeid med Læringsmiljøutvalget og brukerorganisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne (eks, FFO/SAFO) i planlegging og under byggeprosessen.

3.2.2 Undervisningsrom

Mål: Auditorier og andre undervisningsrom bør innrettes slik at studenter med nedsatt funksjonsevne har hensiktsmessig tilgang og funksjonalitet på lik linje med øvrige studenter.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
¹ Undervisningsrom bør være tilrettelagt for både rullestolbrukere, allergikere, døve og svaksynte. Dette innebærer vanligvis: døråpnere, romslige og fremkommelige passasjer, teleslynger, rett belysning og minst mulig allergifremkallende materialer.	Drift og IT.	Kontinuerlig.
PC-stuer bør ha plasser som er tilpasset rullestolbrukere. Generelt for PC-stuer er det viktig med romslige passasjer og rett belysning.	Drift og IT.	Kontinuerlig.
² Det må tas hensyn til at deler av UiS sin bygningsmasse ikke er like tilgjengelig for alle i planlegging av undervisning. Det må derfor være mulighet for å bytte undervisningsrom ved behov.	Kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne sender oversikt over studenter med behov for tilrettelegging til timeplankontoret (ESS). Hvis endring ikke er mulig må drift involveres for å utbedre situasjonen.	Innen 15.04 og 15.10 hvert semester (Fristen 15.04 gjelder ikke i forhold til nye studenter da vi ikke har oversikt over dem på dette tidspunktet).
Dersom en students funksjonsnedsettelse krever utforming av lokalteter og utstyr utover	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse (ESS) og	Ved behov.

eksisterende standard, må behov meldes inn til kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse som videreformidler innspillene til driftsavdelingen/Statsbygg.	driftsavdelingen/Statsbygg.	
³ Det er viktig med godt merkede dører inn/ut.	Drift	Kontinuerlig

¹Kommentar: Typiske hindringer kan være mangel på markering for svaksynte, uheldige- planløsninger, plassering av dører/håndtak/lysbrytere, mangelfull og lite tilgjengelig skilting, dårlig lyssetting og akustikk. Trappekanter, glassdører og heiser skal være merket. I tillegg skal man bruke farge/kontraster for å lette orienteringen for synshemmede. Ferdselsveier innendørs skal være framkommelige for bevegelsehemmede og mest mulig trinnfrie og fri for andre hindringer. Ledelinjer må føre til viktige møteplasser så som skranker, kantiner, undervisningsrom og utgangsdører.

²Kommentar:

Studenter med nedsatt funksjonsevne kan ha motstridende behov, hvilket tilsier at det er mange hensyn som skal tas. I de tilfeller der det ikke går an å endre rom bør det gjøres fysiske utbedringer i rommet. Studenter med behov har et ansvar for å melde ifra på et tidlig tidspunkt om vedkommende finner at gjeldende undervisningsrom ikke fungerer.

³Kommentar:

For de av våre studenter som har klaustrofobi (sykelig angst for lukkede rom) er det vanskelig å være i rom uten vinduer, eller auditorium med en dør/inngang bak i salen. Godt merkede dører og utganger kan hjelpe noe på i forhold til denne angsten.

3.2.3 Inneklima

Mål: Inneklima og renhold ved Universitetet i Stavanger bør vurderes med vektlegging på å finne tilstrekkelige utbedringer tilpasset astmatikere og allergikere

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
*Det bør tilstrebes å unngå bruk av allergifremkallende byggevarer og øke bruken av allergivennlige produkter	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.
Ved innkjøp av planter skal man følge Norges astma og allergiforund	Drift og øvrige ansatte som kjøper inn planter ved sine avdelinger.	Innen 2010.

(NAAF) sine anbefalinger for å unngå allergiutløsende planter. Planter som per dags dato allerede finnes og kan gi allergiske reaksjoner må byttes ut på sikt.		
Det bør tilstrebes god luftkvalitet slik at astma-, allergi- og inneklimalager forebygges. Herunder nevnes viktigheten av god temperaturregulering og ettersyn av ventilasjonsanlegg.	Statsbygg og drift.	Kontinuerlig.
Det bør innføres gode renholdsrutiner og bruk av miljø- og helse- og helsesikre rengjøringsmidler som tilfredsstillende EU-kravene til vaske- og rengjøringsmidler.	Drift.	Kontinuerlig.

***Kommentar:** Man bør velge produkter og materialer med maling og holdbarhetsstoffer som gir lav avgassing og er rengjøringsvennlige.

3.2.4 Hvilerom

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Det bør finnes et hvilerom i hver bygning. I planleggingen av nybygg skal dette være et krav.	Drift og Statsbygg i samarbeid med fakultetene.	Etablering av flere hvilerom innen tiltaksperioden.

Kommentar: Det finnes per dags dato et par hvilerom/ammerom på campus. Kontaktpersoner for studenter med funksjonsnedsettelse, samt SiS helse, har imidlertid registrert et økende behov. Det gjelder for eksempel: gravide, nybakte mødre, studenter med muskelsykdom, fibromyalgi og ME. En idé er å la hvert fakultet administrere sine egne hvilerom og at kontaktpersoner for studenter med funksjonsnedsettelse kan administrere "timeplan" for disse (i tilfelle noen har behov for å låne det på faste tidspunkt). Det er imidlertid viktig å være klar over at det per i dag er svært begrenset romkapasiteten i universitetets byggmasse.

3.2.5 Uteområder

Mål: Uteområder og parkeringsplasser på campus skal være innrettet med tanke på bevegelses- og orienteringshemmede.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Sørge for at det til enhver tid er god utebelysning, gelendere og plassering av søppeldunker. Askebeger, benker, sykkelstativ og skilt må ikke skape unødige hindringer for framkommelighet.	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.
Studenter som ikke har rett til HC-skilt fra kommunen, kan søke om egen parkeringsplass ved å dokumentere spesielle behov.	Søknaden behandles av kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i ESS.	Ved behov.
*Beplanting på uteområder på campus skal ta hensyn til allergikere.	Drift.	Kontinuerlig.

***Kommentar:** Ved innkjøp av planter skal man følge Norges astma og allergiforund (NAAF) sine anbefalinger for å unngå allergiutløsende planter.

3.2.6 Skilt og orienteringstavler

Mål: Skilt, symboler og tekst som blir benyttet i bygninger og på uteområder bør være utformet, plassert og belyst slik at de er lette å oppfatte, også for synshemmede. Det bør være mulig å gå helt inntil skiltene og skriften på skiltene bør være taktil (følbar).

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Ved planlegging av nye skilt og orienteringstavler bør det tas hensyn til faktorer nevnt over. Veiledninger for hvordan universelt utformede skilt utarbeides bør følges.	Drift og Statsbygg.	Kontinuerlig.

3.2.7 Evakuering/krisehåndtering

Mål: Universitetet i Stavanger skal sørge for å bringe studenter med nedsatt funksjonsevne i sikkerhet ved eventuelle krisesituasjoner.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Den brannansvarlige skal gi studenter med nedsatt funksjonsevne og deres medstudenter spesiell orientering om evakueringsrutiner og trening på disse	Brannansvarlig ved Statsbygg.	Ved behov.
Ved brannøvelser skal studenter med funksjonsnedsettelse rent unntaksvis kunne varsles på forhånd.	Brannansvarlig ved Statsbygg og kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse (ESS).	Kontinuerlig.
Ved evakuering under eksamen skal det være utarbeidet en plan for evakuering av studenter med nedsatt funksjonsevne.	Hovedeksamensvakt som er ansvarlig i eksamensperioden.	Eksamensvakter blir orientert ved den aktuelle eksamen.
Evakueringsrutiner for studenter med nedsatt funksjonsevne må innarbeides i vanlige brann- og sikkerhetsrutiner.	Det enkelte fakultet. Brannansvarlig ved Statsbygg har et overordnet ansvar for dette.	Kontinuerlig.
Dersom en sterkt hørselshemmet har fast arbeidsplass og kan oppholde seg der alene, bør det installeres visuelt/taktil varslingsanordning for brannalarm.	Det enkelte fakultet. Brannansvarlig ved Statsbygg har et overordnet ansvar.	Ved behov.
Når studenter med nedsatt funksjonsevne har fast arbeidsplass ved en enhet, skal det avtales rutiner for evakuering med etasje/avdelingsansvarlig.	Det enkelte fakultet. Brannansvarlig ved Statsbygg har et overordnet ansvar.	Ved behov.
Den som har ansvar for evakuering ved bygninger plikter seg å foreta en særlig kontroll av at ingen studenter med nedsatt	Det enkelte fakultet. Brannansvarlig ved Statsbygg har et overordnet ansvar.	Kontinuerlig.

funksjonsevne er gjenglemt ved evakuering.		
--	--	--

Kommentar: Studenter med funksjonsnedsettelse er mer utsatt i en krisesituasjon enn andre studenter. Denne oppgaven har derfor høy prioritet. Det er særdeles viktig å kartlegge hvordan evakueringen skal foregå. Etasjeansvarlige bør holde seg oppdatert om hvem som eventuelt må ha hjelp i en evakueringssituasjon, og om hvordan denne skal foregå. Andre forhold hos studentene kan kreve krisehåndtering ut over det med evakuering (for eksempel ved epilepsianfall). Bedre informasjon om håndtering av slike tilfeller vil gi større trygghet også for personalet.

3.3 Pedagogisk tilgjengelighet

3.3.1. Tilgjengelighet i undervisning og praksis

Mål: Studenter med funksjonsnedsettelse skal ha samme mulighet for læring som andre studenter. Undervisning og praksis skal være utformet slik at det ikke stenger ute eller skaper unødige hindringer for denne gruppen.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Utarbeide informative studieplaner. Dette er spesielt viktig for studenter med behov for å kunne vurdere egnethet i forhold til hovedmålsettingen med studiet, som: innholdet, rammer, vurderingsformer og lignende.	Utdanningsavdelingen sammen med fakultetene.	Arbeidet skjer kontinuerlig under nyopprettede studier og ved revidering av eksisterende tilbud.
¹ Instituttleder har plikt til å påse at undervisningen legges til rette i forhold til hvilke undervisningsmetoder som benyttes, slik at alle studenter har nytte av undervisningen.	Instituttleder. Fakultetene har et overordnet ansvar. Fakultetskontaktene for studenter med funksjonsnedsettelse tar ansvar for å formidle behov overfor faglærerne.	Kontinuerlig.
² Studenter som ikke har mulighet til å ta notater, skal ha rett til å ta opp forelesning på diktafon.	LMU.	Kontinuerlig.
Det skal kunne reserveres lesesalsplasser etter behov for studenter med nedsatt funksjonsevne.	Student leverer dokumentasjon på behovet til kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse.	Ved behov.
Bibliotekstjenestene skal utarbeides etter prinsippet	Universitetsbiblioteket. Bibliotekdirektør har et	Kontinuerlig.

om universell utforming slik at de aller fleste kan benytte tilbudene uten andres hjelp. Bibliotekets ansatte bør likevel være bevisst utfordringer studenter med nedsatt funksjonsevne kan møte på biblioteket, slik at service og tilbud blir best mulig.	overordnet ansvar.	
---	--------------------	--

¹Kommentar: Tilrettelegging av undervisning for studenter med nedsatt funksjonsevne gir ofte god og strukturert undervisning for alle studenter. Utlevering av notater, transparenter, og tilgang til power point-presentasjoner i forkant av forelesningen er en stor fordel for syns-, hørselshemmede og studenter med lese- og skrivevansker.

²Kommentar: I Stjernøs kap. 19, s.177 (siter rett) fremgår det at studenter med nedsatt funksjonsevne bør ha mulighet til å gjøre lydbåndopptak av forelesningene og at institusjonene må sørge for at de får anledning til det. De fleste forelesere tillater per dags dato lydbåndopptak av undervisning, med noen få unntak. Læringsmiljøutvalget bør med utgangspunkt i dette og i åndsverkslovens § 17 lage retningslinjer hvor foreleserne oppfordres til å tillate bruk av diktafon.

3.3.2 Tilgjengelighet i læringsmaterieill, litteratur, IKT

Mål: Universitetet i Stavanger har som mål at IKT, e-læringsssystemet og informasjon som skal formidles til studentene skal være universelt utformet og i et format som er tilgjengelig for alle.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Universitetet sine nettsider skal oppfylle www.norge.no sine kvalitetskriterier for tilgjengelighet.	Strategi – og kommunikasjonsavdelingen i samarbeid med IT.	Kontinuerlig
¹ Pensumlister bør være klare minimum to måneder før semesterstart. Pensumlistene skal ligge tilgjengelig på UiS sine nettsider (ikke bare It's learning). Dette er svært viktig for syns- og lesehemmede studenter.	Studiekoordinator, hvorav instituttleder har et overordnet ansvar.	To måneder i forkant av semesterstart vår og høst.
Når det er mulig, anbefale	Hver enkelt faglærer.	Kontinuerlig.

alternativ litteratur på norsk og engelsk.		
Sørge for at faglærere får råd om hvordan de best kan legge ut informasjon på It's learning slik at informasjonen er godt tilgjengelig for synshemmede studenter og studenter med lese- og skrivevansker.	Læringsstøttesenteret i samarbeid med IT.	Kontinuerlig.
Tilby individuell opplæring av synshemmede studenter om hvordan de best mulig kan utnytte It's learning sine muligheter.	IT og Læringsstøttesenteret (LSS). Kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne i ESS/og på fakultetene har ansvar for å informere studenter om tilbudet.	I løpet av 2009.
² En Pc-stue med LingDys og annen spesialprogramvare for studenter med lese- og skrivevansker bør være tilgjengelig hele året.	ESS, Læringsstøttesenteret (LSS) og IT.	I løpet av planperioden.
³ Universitetet skal utrede muligheten for å produsere litteratur og undervisningsmateriell i alternative former.	Læringsstøttesenteret (LSS)	I løpet av planperioden.
Materiell som UiS (Invivo) selv produserer skal ved behov gjøres tilgjengelig i elektronisk format.	Læringsstøttesenteret (LSS) og Invivo	I løpet av planperioden.
Utvikle en nettportal hvor studenter kan ta en enkel test for å finne ut om de har dysleksi.	Læringsstøttesenteret (LSS)	I løpet av 2009.
⁴ Det bør være et mål å øke volumet på nettbaserte produksjoner ved UiS, som at forelesninger som følges av et høyt antall studenter	Nettop – nettbaserte tjenester ved UiS vil sette i gang prosesser med fagmiljøene og stimulere dem til egenproduksjon.	I løpet av planperioden.

blir digitalisert i form av lyd og bildeopptak. Dette bør fortrinnsvis skje gjennom egenproduksjon.		
Det bør settes søkelys på manglende koordinering/samhandling mellom våre forskjellige informasjonskanaler (studentweb, It's learning, timeplaner og nettsider). Et viktig tiltak her vil være at studentene får tilgang til en egen nettside/portal med skreddersydd informasjon om deres studentstatus.	Felles ressurscenter /ESS/IT	I løpet av planperioden.

¹Kommentar: Det er Norsk lyd- og blindeskriftsbibliotek (NLB) som har ansvar for produksjon av pensumlitteratur i lyd og punktskrift. Synshemmede har produksjonsrett ved NLB, studenter med lese- og skrivevansker har kun lånerett. Hvis ikke bøkene eksisterer i lyd eller har lang produksjonstid, må foreleserne hjelpe til med å finne alternativ litteratur som kan finnes i lydformat.

²Kommentar: PC-ene på PC-stue D106 i Kjølvs Egelands hus har i dag installert LingDys. Denne PC-stua blir imidlertid brukt av studenter med lese- og skrivevansker i eksamensperioden og er dermed utilgjengelig for allment bruk i lengre perioder.

³Kommentar: Åndsverkslovens § 17 og § 17a tillater at enkeltteksemplarer tilrettelegges for studenter med funksjonsnedsettelse. Hvis litteraturen gjøres tilgjengelig elektronisk eller gjøres mulig å skanne, kan det gå an å forstørre skriften, benytte elektronisk leseliste for punktskrift og syntetisk tale. Materialet må da gjøres tilgjengelig i et plattformuavhengig format, f. eks, txt, html eller pdf.

⁴Kommentar: NettOp – Nettbaserte tjenester, har hatt sitt virke på UiS siden 2000 og er et kompetansesenter for innholdsutvikling på nett. Siden 2000 har de produsert nettbaserte løsninger innen en rekke fag ved UiS. NettOp ønsker å lære flest vitenskapelig ansatte sitt "håndverk" slik at de kan drive sine egne produksjonsprosesser av nettbaserte løsninger. NettOp vil være en støttespiller og underleverandør i slike produksjonsprosesser.

3.3.3 Kompetanseheving/holdningsgjørende arbeid o.l.

Mål: Øke kompetansen om universell utforming og pedagogisk tilrettelegging blant ansatte ved UiS.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Arrangere temadag for ansatte i drift/Statsbygg, LMU og kontaktpersoner for studenter med funksjonsnedsettelse.	LMU	I løpet av planperioden.
Distribuere veilederen "Universell utforming av læringsmiljø" til alle faglærere og StOr.	Utanningsavdelingen/ LMU/ESS	Innen 2009
Arrangere temadag for kontaktpersoner for tilrettelegging på fakultetene, førstelinjepersonalet og andre interesserte.	ESS	En gang i løpet av hvert undervisningsår.
Arrangere temadag om universell utforming av studium og undervisning for faglig ansatte, administrative og tillitsvalgte studenter.	LMU/LSS/ESS	En gang i løpet av planperioden.

Kommentar: Det er avgjørende med en heving av kompetansen i samfunnet som helhet når det gjelder universell utforming. Enkelte yrkesgrupper har behov for spesialisert kunnskap innenfor sine felt.

3.3.4 Eksamen/prøver/oppgaver

Mål: Studenter med behov for tilrettelegging skal ha et tilbud på lik linje med andre studenter. Tilretteleggingen skal ha som formål å oppveie ulempen funksjonsnedsettelsen medfører, samtidig som man i størst mulig grad skal tilstrebe at kandidatene prøves likt.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
¹ Det kan legges til rette for alternative vurderingsformer (jfr. eksamensforskriften § 11.7)	Fagmiljøene i samarbeid med kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne på fakultetet/saksbehandler for tilrettelagt eksamen.	Etter søknad fra student innen 15. sept og 15. feb. Behandlingsfristen er 3 uker etter fristens utløp.

² Arrangere møte hvert semester for å gjennomgå søknader om tilrettelegging under eksamen. På møtet skal det også jobbes med å lage rutiner for arbeidet.	Fakultetenes kontaktpersoner og ESS	Hvert semester i etterkant av søknadsfristen.
--	-------------------------------------	---

¹Kommentar: Det er studentenes eget ansvar å gjøre seg kjent med prosedyrer og frister for å søke om tilrettelagt eksamen. Merk: Det er ingen automatikk i å få tilrettelagt eksamen. Dette betyr at også studenter som er kommet inn på særskilte vilkår må søke om tilrettelagt eksamen. Dersom tilstanden er kronisk kan vedkommende få innvilget særskilt eksamen for hele sin studieperiode.

²Kommentar: En aktuell problemstilling er om det må lages en egen frist for studenter som har eksamen utenom eksamensperiodene?

3.3.5 Hjelpemidler

Mål: Studenter med nedsatt funksjonsevne skal være sikret tilgang til nødvendige relevante hjelpemidler i studiesituasjonen.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
*UiS skal så langt det er mulig være behjelpelig med å skaffe bord, stoler og andre spesialmøbler. UiS skal kunne bistå med utlån av noe teknisk utstyr dersom studenter venter på hjelpemidler fra NAV.	ESS, Drift, Læringsstøttesenteret.	En del utstyr ble innkjøpt i forrige planperiode. Mer utstyr kjøpes inn ved behov.
Universitetet skal legge til rette for at hørselshemmede skal kunne benytte tolk i undervisning. Tolk skal kunne ha tilgang til manus, lærebøker og disponere eget kontor på campus.	Fakultetene betaler for undervisningsmaterieil for tolkene og bistår med den pedagogiske tilretteleggingen (sikrer tilgang til manus o.l.). FRES dekker utgifter til datautstyr og sikrer at tolkene får disponere eget kontor på campus/tilknyttede fakultet.	Når det kommer nye studenter med tolkebehov.

*Kommentar: Det er NAV Hjelpemiddelsentral som skal stå for hjelpemidler studenten trenger i hverdagen. Kontaktpersoner for studenter med funksjonsnedsettelse kan bistå studentene ved å orientere om muligheter.

3.3.6 Læringsstøttesenteret (LSS)

Mål: Læringsstøttesenteret skal hjelpe studenter med særskilte behov å nå deres akademiske potensial. Læringsstøttesenteret ble etablert som et prosjekt ved Universitetsbiblioteket. Læringsstøttesenteret gir støtte/kurs/opplæring til studenter som trenger oppfølging, veiledning eller hjelp i forhold til læringsstøtte. Ansatte kan også kontakte senteret for å få tips og veiledning i forhold til undervisning og pedagogisk tilrettelegging for særskilte grupper studenter.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Læringsstøttesenteret (LSS) skal gi veiledning og støtte til studenter med spesielle behov, herunder dysleksi, syns- og hørselsvansker, språklige vansker og annet.	Læringsstøttesenteret (LSS) ved Universitetsbiblioteket.	Kontinuerlig
Læringsstøttesenteret (LSS) kan gi veiledning og støtte til ansatte med hensyn til tilrettelagt undervisning.	Læringsstøttesenteret (LSS) ved Universitetsbiblioteket.	Kontinuerlig
*Læringsstøttesenteret (LSS) skal tilby studenter som kommer langveisfra utredning ved mistanke om lese- og skrivevansker (LOGOS Test).	Læringsstøttesenteret (LSS) ved Emma Arthur	Kontinuerlig
Læringsstøttesenteret (LSS) skal bidra til at studenter med rettigheter i forhold til åndsverkloven og universitets- og høyskoleloven får studielitteratur i et tilgjengelig format.	Læringsstøttesenteret (LSS) ved Emma Arthur	Kontinuerlig

*Kommentar: Studenter som bor i Stavangerregionen henvises til sitt lokale PPT-kontor for utredning hvis det er mistanke om lese- og skrivevansker.

3.3.7 Internasjonal mobilitet

Mål: Studenter med funksjonsnedsettelse skal ha samme mulighet til å dra på utveksling som sine medstudenter. Det skal også kunne legges til rette for at internasjonale studenter med nedsatt funksjonsevne skal kunne studere ved UiS.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
*Utvikle rutiner for planlegging og gjennomføring av utenlandsopphold for studenter med nedsatt funksjonsevne.	Aktuell kontaktperson for utveksling og kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i samarbeid.	I forbindelse med søknadsprosess for utveksling hvert år.
Utvikle rutiner for mottak av internasjonale studenter med tilretteleggingsbehov	ESS ved internasjonal mobilitet og kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse i samarbeid.	Innen utgangen av 2009.
Institusjoner man har utvekslingsavtaler med skal også være tilgjengelige for studenter med funksjonsnedsettelse. Når nye avtaler med samarbeidsuniversitet inngås bør fokus på universell utforming være en forutsetning.	Utdanningsavdelingen/fakultet/institutt.	Kontinuerlig.
Gjennomgå erfaringer og oppdatere rutiner for internasjonal mobilitet som ble laget i forrige planperiode ved utgangen av hvert kalenderår.	ESS ved kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse og internasjonale relasjoner/Utdanningsavdelingen, samt internasjonale koordinatore ved fakultet og institutt.	Ved utgangen av hvert kalenderår.
Utvikle nettside under menypunktet "tilrettelegging" angående utveksling.	ESS ved kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse.	Innen utgangen av 2009.

***Kommentar:** Med innføringen av kvalitetsreformen har studentene fått rett til et utenlandsopphold som en del av et gradsstudium. For studenter med funksjonsnedsettelse kan det innebære en ekstra utfordring å gjennomføre dette på grunn av praktiske forhold som må legges til rette. Det er derfor viktig at aktuell kontaktperson for utveksling og kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse har en løpende dialog i denne prosessen.

3.4 Administrasjon og organisasjon

Mål: Sikre høy kvalitet og god kontinuitet i forhold til arbeidet for studenter med funksjonsnedsettelse.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
¹ Opprette en ny stilling i enhet for studentservice slik at det blir to eller flere studieveiledere som jobber med tilrettelegging. Vesentlig at dette fordeles på flere personer og at det kombineres med arbeidet som studieveileder.	Felles ressurscenter, ESS	I løpet av 2009.
Det skal til enhver tid finnes en kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse på hvert fakultet.	De enkelte fakultet.	Kontinuerlig.
² Være mer synlig overfor studenter med behov på fakultetsnivå.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse ved de ulike fakultetene.	I løpet av planperioden.

¹Kommentar: I forrige handlingsplan skulle en innen januar 2007 ha økt bemanningen med 100 % fortrinnsvis fordelt på to personer. UiS har per dags dato en studieveileder i ESS som har fått tildelt oppgaven med å være kontaktperson for studenter med nedsatt funksjonsevne, samt å ha et koordineringsansvar for tilrettelegging. Det vil i løpet av våren 2009 bli ansatt en person i det nyopprettede servicetorget som også skal jobbe med tilrettelegging.

²Kommentar: Det er på fakultets- og instituttnivå at mye av den praktiske tilretteleggingen skjer, det er for eksempel her søknader om tilrettelagt eksamen behandles. Å være mer synlig kan være å henge opp en plakat, å dele ut informasjonsmateriell eller å informere på nettsider.

3.4.1 Økonomiansvar for tilrettelegging

Mål: Det skal være en stabil og forutsigbar finansiering av tiltak for å bedre fysisk tilgjengelighet for studenter med nedsatt funksjonsevne.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Søke om ekstra midler til oppgradering av fysisk tilgjengelighet dersom det blir utlyst stimuleringsmidler innen området fra departement.	Felles ressurscenter, Driftsavdelingen.	Oktober hvert år ved planlegging av budsjett.

*Minimum 5 % av vedlikeholdsbudsjettet skal avsettes til tiltak for å utbedre fysisk tilgjengelighet for studenter med nedsatt funksjonsevne.	Felles ressurscenter, Driftsavdelingen.	Oktober hvert år ved planlegging av budsjett.
Tilrettelegging for egne studenter i forhold til pedagogisk tilrettelegging og mindre tilrettelegginger av fysisk karakter.	Det enkelte fakultet.	Kontinuerlig.
Tilrettelegging i forhold til studenter med større behov av fysisk karakter, som ombygging og større bygningstekniske endringer.	Felles ressurscenter.	Kontinuerlig.
Søke eksterne midler når dette er mulig (fra NAV og tilsvarende) ved iverksetting av tilretteleggingstiltak.	Det enkelte fakultet.	Kontinuerlig.

*Kommentar: Finansiering av ulike tiltak for tilrettelegging har vært en utfordring ved UiS. Det er uklart hvor mye fem prosent av driftsbudsjettet tilsvarer og det har derfor vært vanskelig å planlegge utbedringstiltak. I noen tilfeller er det behov for umiddelbare løsninger i forhold til tilrettelegging, dette er en utfordring som UiS må ta høyde for med tanke på finansiering. Felles ressurscenter har det overordnede ansvar for utforming og vedlikehold av det fysiske miljøet. UiS har både ny og gammel bygningsmasse med ulik nivå på tilgjengelighet, behovet for utbedringer er derfor stort.

3.4.2 Innkjøpsordninger

Mål: Ved innkjøp som har konsekvenser for studentenes hverdag skal prinsippet om universell utforming legges til grunn.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
*Ved alle bestillinger og innkjøp av varer og tjenester som vedrører studentmassen som helhet skal prinsippet om universell utforming legges til grunn.	Økonomiavdelingen.	Kontinuerlig.

***Kommentar:** I følge lov om offentlige anskaffelser § 6. Ved innkjøp over 500.00 skal prinsippet om universell utforming følges. Prinsippet bør gjelde alle innkjøp som berører studentmassen som helhet uansett pris.

3.4.3 Arbeidsgiveransvar for faddere og assistenter

Mål: Universitetet i Stavanger tar arbeidsgiveransvar for faddere og assistenter til studenter med nedsatt funksjonsevne som får støtte til dette gjennom NAV.

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Retningslinjer for samarbeidet mellom UiS og NAV eksisterer allerede og bør gjennomgås hvert år.	Kontaktperson for studenter med funksjonsnedsettelse tar initiativ for evaluering overfor personalavdelingen i desember hvert år.	Gjennomgås i desember hvert år.

Kommentar: Samarbeidet mellom UiS og NAV har på dette området vært operativt i flere år. Samarbeidet fungerer slik at studenter på attføringstiltak har fått innvilget støtte til fadder/assistent eller skrivehjelp av NAV. Da NAV ikke kan stå som formell arbeidsgiver for disse studentene har UiS tatt på seg ansvaret. Dette har ført til en betydelig fortlgang i saksbehandlingen og lettet situasjonen for studentene dette gjelder.

3.5 Evaluering

Mål: Handlingsplanen blir evaluert og fulgt opp ut fra målsetting, ansvarsforhold og tidsfrist

Tiltak	Ansvar	Tidsplan
Handlingsplanen blir evaluert av den enkelte enhet/fakultet/institutt ut fra tiltak, ansvar og tidsfrist i eksisterende årsrapporter etter eksisterende tidsfrister. Hver ansvarlig enhet rapporterer i utgangen av hvert år til LMU om framdriften av de ulike tiltakene de er satt til å gjennomføre.	Læringsmiljøutvalget har det overordnede ansvaret. De ulike enhetene i ansvarslisten rapporterer til LMU. Læringsmiljøutvalget rapporterer deretter til universitetsstyret	November hvert år i planperioden.

--	--	--